

Ukraine Further implementation of the recommendations of the Council of Europe is a prerequisite for the development of good governance for the protection of human and civil rights in Ukraine.

Key words: *human rights, the Council of Europe, implementation, cooperation, legislation.*

УДК 342.531

В.Ф. Нестерович

ЗМІНИ В КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОМУ РЕГУЛЮВАННІ ЛОБІЮВАННЯ У НІМЕЧЧИНІ ТА ФРАНЦІЇ

У статті розкрито останні зміни, що відбуваються в конституційно-правовому регулюванні лобіювання в Німеччині та Франції. Вказується, що у ФРН попри наявність спеціального закону про лобіювання, який був прийнятий ще у 1972 році, ведеться активна дискусія щодо прийняття нового більш детального законодавчого акта. Паралельно з цим, у ФРН суттєво переглянуто етичні кодекси членів парламенту, уряду, посадових і службових осіб, а також законодавство про конфлікт інтересів для протидії незаконному лобіюванню. Схожі дії здійснюються й у Франції, де протягом 2009-2010 років проведена справжня лобістська реформа, в основі якої лежать спеціалізовані акти з лобіювання.

Ключові слова: *конституційно-правове регулювання, лобіювання, Німеччина, Франція.*

Постановка проблеми. Інтегрування України до європейської спільноти з перспективою набуття нашою державою повноправного членства у Європейському Союзі вимагає серед іншого запровадження конституційно-правових механізмів, які нададуть громадянськості реальні важелі впливу на формування та реалізацію державної політики. Серед таких механізмів слід виокремити лобіювання, конституційно-правове регулювання якого в країнах-членах ЄС постійно переглядається та вдосконалюється. Наша держава у сфері врегулювання лобіювання знаходиться лише на стадії констатування необхідності встановлення засад цього конституційно-правового механізму. Зокрема, у Законі України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки» від 14 жовтня 2014 року № 1699-VII чітко визначено серед основних заходів протидії корупції ухвалення законодавства щодо визначення правових засад лобіювання [1].

Тому виходячи з вище вказаного, убачаємо за доцільне звернути увагу на останні новачі, що відбуваються у сфері конституційно-правового врегулювання цього політико-правового феномена в провідних країнах-членах ЄС, передусім Німеччині та Франції, для врахування прогресивного досвіду цих країн в українській нормопроектній діяльності урегулювання лобіювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань конституційно-правового регулювання інституту лобіювання приділяли увагу зокрема такі дослідники, як В. Белова, К. Вяткіна, Б. Страшуна, Дж.-П. Чарі. Водночас, з огляду на плінність законодавства та недостатнє висвітлення окремих аспектів питання воно потребує подальшого дослідження.

Формування цілей. Метою статті є розкриття останніх змін, що відбуваються в конституційно-правовому регулюванні лобіювання в Німеччині та Франції. Додає актуальності розгляду цієї проблеми відсутність відповідних наукових розвідок як у вітчизняній юридичній науці загалом, так і науці конституційного права зокрема.

Виклад основного матеріалу. Німецька модель конституційно-правового регулювання лобіювання ґрунтується на досить стійкій і відпрацьованій роками ефективно функціонуючій системі спілок (асоціацій) та організацій, які репрезентують перед органами влади корпоративні інтереси. Сутнісною ознакою німецького лобіювання, що мала значний вплив на подальше його конституційно-правове урегулювання, є асоціативний характер лобістського відстоювання корпоративних інтересів – від примітивних середньовічних гільдій до погузних із парасольковою структурою торгово-промислових палат. Через те суб'єктами лобіювання у ФРН виступають тільки юридичні особи, які мають статус об'єднань, спілок та організацій. Відповідно до Закону 1972 року, який вимагає щорічного оприлюднення у Федеральному віснику «Відкритого списку зареєстрованих організацій та їх представників», таких у ньому станом на 2005 рік нараховувалося 1800, в 2009 році цей показник дещо збільшився та склав уже 2088 спілок та організацій, а в 2014 році – 2175 зареєстрованих організацій [6].

На сьогодні в основі законодавчого врегулювання лобіювання у ФРН лежить сім нормативно-правових актів:

1. Основний Закон ФРН, що гарантує існування основного суб'єкта лобіювання – німецьких громадян, наділених правом створювати об'єднання й товариства (частина 1 стаття 9); право кожного самостійно або в групі з іншими письмово звертатися з проханнями та скаргами до органів державної влади й органів місцевого самоврядування (стаття 17) [2, с. 28, 34].

2. Федеральний закон «Про направлення петицій до Німецького Бундестагу» – закріплює порядок направлення петицій та участі заявників у процедурі розгляду їхніх звернень органами влади. Утім варто звернути увагу, що конституційна практика направлення петицій до владних інституцій ФРН не така ефективна у лобіюванні, як наприклад, у США чи Великій Британії [3].

3. Кодекс поведінки члена Бундестагу від 1972 року – депутатам надається право займатися за винагороду проблемами, що виносяться на обговорення комітетів парламенту. Однак вони зобов'язані своєчасно декларувати в спеціальних документах дані про своє попереднє співробі-

гництво зі спілками, а також свої чинні укладені з ними угоди та контракти. Але, зазвичай, ці відомості практично не доходять до широкої громадськості. З 1985 року діє закон, згідно з яким усі по жертви на користь депутата прирівнюються до актів дарування та обов'язково обкладаються великим податком, навіть у тому випадку, якщо виплати здійснювалися через партійну касу [4].

4. Федеральний Закон від 21 вересня 1972 року, який вимагає опублікування в офіційних джерелах «Громадського списку зареєстрованих організацій та їх представників» (Öffentliche Liste der registrierten Verbände und deren Vertreter), що являє собою перелік різних спілок та їх персональних представників, котрі мають право брати участь у роботі парламенту та федерального уряду. На сьогодні при реєстрації спілки повинні надати таку інформацію: юридичну назву спілки, місце знаходження штаб-квартири, склад Ради директорів й управління на місцях, кількість та основні персональні дані своїх представників, які будуть від їхнього імені здійснювати лобіювання. Уся ця інформація щорічно оприлюднюється в алфавітному порядку в офіційному виданні «Федеральний вісник» (Der Bundesanzeiger), а також систематично оновлюється на офіційному веб-сайті Німецького Бундестагу [5, с. 11].

5. Регламенти діяльності Німецького Бундестагу та федерального уряду, а також Єдине положення про федеральні міністерства – нормативно-правові акти, що визначають процедурно-процесуальні засади взаємодії лобістів у особі спілок та об'єднань із парламентом та органами виконавчої влади, а також їх посадовими й службовими особами [4]. Зокрема, згідно з Регламентом діяльності федерального уряду (Die Geschäftsordnung der Bundesregierung) міністри повинні при напрацюванні нормативно-правових актів підпорядкованими їм міністерствами співпрацювати з національними асоціаціями та спілками.

Спілки та організації при реєстрації згідно із Законом 1972 року та Додатком 2, п. 4 Регламентних правил Німецького Бундестагу повинні вносити таку інформацію до реєстраційної форми: 1) юридичну назву спілки, місце знаходження штаб-квартири та головних офісів (адреси із значенням номерів телефонів, факсу, електронної пошти та веб-адреси); 2) склад управління та директорів; 3) сферу інтересів; 4) кількість членів, імена та адреси представників, які будуть від їхнього імені здійснювати лобіювання. Уся ця інформація щорічно оприлюднюється в алфавітному порядку в офіційному виданні «Федеральний вісник» (Der Bundesanzeiger), а також систематично оновлюється на офіційному веб-сайті Німецького Бундестагу. Цікаво, що для реєстрації спілки чи організації, які мають намір здійснювати лобіювання в Німецькому Бундестазі чи Федеральному Уряді, фінансова інформація від них не вимагається [6].

Загалом, наголошується у Доповіді Комітету з економічних справ і розвитку Парламентської Асамблеї Ради Європи «Лобіювання у демократичному суспільстві», лобістський реєстр у Німеччині має дещо обмежувальний характер, оскільки під реєстрацію підпадають лише професійні спілки та організації, тоді як лобіювання фактично здійснюють й інші об'єднання громадян за корпоративною ознакою [7, с. 6–7]. У 70-ті роки ХХ століття з ініціативи відомого німецького державного діяча К. Віденкопфа порушувалося питання щодо необхідності прийняття закону про галузеві та професійні об'єднання, норми якого б більш виразно визначили правові форми здійснення лобіювання останніми, утім позитивного рішення з цього питання Німецьким Бундестагом так і не було ухвалено [4].

У цілому в Німеччині доволі ліберальне законодавство порівняно з іншими провідними країнами західної демократії щодо контролю за депутатами Бундестагу, які контактують з суб'єктами лобіювання. Тому не дивно, що значна частина німецьких депутатів одночасно перебувають у одній або навіть декількох підприємницьких структурах і здебільшого групуються в законодавчому органі не стільки за принципом партійної належності, скільки за своїми господарсько-економічними інтересами. За деякими оцінками приблизно $\frac{2}{3}$ парламентарів є членами правління та наглядових рад галузевих і професійних спілок, піклувальних фондів тощо. Показовим щодо цього є приклад депутата від Вільно-демократичної партії О. Ламбедорфа, який одночасно перебував у членстві дев'яти наглядових рад і обіймав посади в десяти правліннях піклувальних рад фондів. При цьому він також представляв інтереси японської телекомунікаційної корпорації NTT [4, с. 38].

Ці тенденції звичайно неодноразово викликали жваві та гострі дискусії про необхідність внесення змін до Етичного кодексу депутата й удосконалення форм парламентського контролю щодо несумісності депутатського мандата з іншими видами діяльності, що приносять прибуток. Формально німецькі депутати не порушують конституційний принцип посадової несумісності, але вони з легкістю його обходять шляхом перебування на різноманітних громадських посадах в органах, створених при комерційних установах.

Наявність практики вбудованого лобіювання цілком закономірно позначилося на авторитеті органів влади ФРН. Станом на лютий 2005 року рівень довіри громадян до політиків упав до критично низького рівня та склав лише 17 % [5, с. 2]. Тому в 2005 році для підвищення довіри громадян до Німецького Бундестагу та зменшення ролі «вбудованого лобіювання» на законодавчому рівні було заборонено депутатам Бундестагу отримувати винагороду за представництво будь-яких інтересів у Бундестазі. Якщо ж така винагорода була передана депутатові, то він, у свою чергу, зобов'язаний негайно її перерахувати до Федерального бюджету [10, с. 485].

У 2005 році також відбулося засідання робочої групи, яка провела відкриті слухання «Корупція у політиці». На слуханнях було порушено питання про проведення в Німеччині у рамках заходів антикорупційної політики лобістської реформи, невід'ємними складовими якої повинні стати новоприйняті акти з цього питання. У них, зокрема, слід відобразити такі моменти: чітко визначити поняття «лобіст» та вдосконалити існуючий Відкритий список зареєстрованих організацій та їх представників; зобов'язати лобістів розкривати фінансову інформацію про лобіювання (прибуток та витрати), замовників, в інтересах яких воно здійснюється, та вносити цю інформацію до оновленого лобістського реєстру, який має бути доступним для громадськості в мережі «Інтернет»; передбачити санкції за порушення вимог новоприйнятих актів із лобіювання та створити дієвий контрольно-наглядовий орган за належним їх виконанням [5, с. 13].

Стосовно лобіювання в Бундесраті, то незважаючи на активне його здійснення німецькими асоціаціями та спілками, лобіювання взагалі не має жодного юридичного регламентування [9, с. 75]. Тому можна твердити про квазі-легітимний характер здійснення лобіювання в Бундесраті. На кшталт федерального регулювання лобіювання, кожна німецька земля має власне законодавство про лобіювання [8, с. 10]. У цілому ФРН за рейтингом сприйняття корупції перебуває, згідно з даними міжнародної організації «Transparency International», на 12-му місці серед 175 країн у світі за 2014 рік. При цьому країна хоч і підписала в 2003 році Конвенцію ООН проги корупції, але до цього часу так її і не ратифікувала. Цей міжнародний документ вимагає значно суворіших правил визначення та переслідування за корупційні дії, особливо під час здійснення іноземного впливу на державну політику [11, с. 5].

Загалом у німецькому законодавстві про лобіювання слід виокремити низку суттєвих вад:

1. Законодавство про лобіювання ФРН є дещо одностороннім та певною мірою дискримінаційним стосовно лобістів, які працюють за контрактом. Причиною цього є наявність у корпоративних лобістів значно більших юридичних можливостей здійснення лобіювання як у Бундестазі та Бундесраті, так і у федеральних міністерствах та відомствах [9, с. 75].

2. Не достатньо врегульованим у законодавстві про лобіювання є питання відбору зацікавлених осіб та їх уповноважених представників, які бажають взяти участь у розробці законодавчих ініціатив у міністерствах та відомствах, що досить часто породжує свавілля німецьких урядовців у цьому процесі.

3. Законодавство про лобіювання не забезпечує належну відкритість на стадії обговорення законопроектів в органах державної влади, передусім, виконавчої влади.

Отже, у Німеччині прийнято доволі вузький за сферою застосування федеральний закон про лобіювання, який доповнюється цілою низкою суміжних нормативно-правових актів різної юридичної сили. Така роз-

порошеність німецького лобістського законодавства дозволяє зацікавленим особам уникати офіційної реєстрації та здійснювати лобіювання в латентний спосіб. Такі процеси, у свою чергу, не залишилися поза увагою німецької громадськості, свідченням чого є критично низький рівень довіри громадян до органів державної влади. Тому у ФРН було ініційовано в рамках антикорупційних заходів питання щодо суттєвого вдосконалення правил реєстрації лобістів і здійснення ними лобіювання.

Окрім конституційно-правового регламентування лобіювання, у Німеччині також набула поширення й практика корпоративної саморегуляції представників лобістських спілок та організацій. Основними її рушіями є дві потужні лобістські організації в країні – Німецька асоціація політичних консультантів (*Deutsche Gesellschaft für Politikberatung*) та Німецька асоціація паблік рилейшнз (*Deutsche Public Relations Gesellschaft*), які мають власні морально-етичні кодекси поведінки [9, с. 9–10].

Конституційно-правове утворення лобіювання у Франції було здійснено в межах діяльності Економічної та соціальної ради, яка після конституційної реформи трансформувалася в Економічну, соціальну та екологічну раду (*Le Conseil économique, social et environnemental*) з іще більшою роллю в системі прийняття нормативно-правових актів. Названу інституцію було створено на основі Національної Економічної Ради, що діяла згідно з декретом 1925 року, а згодом Конституція 1946 року трансформувала її в одного із основних конституційних суб'єктів законодавчого процесу. Наразі статус цього загальнонаціонального консультативно-дорадчого органу визначається XI Розділом Конституції Французької Республіки 1958 року, а сама Економічна, соціальна та екологічна рада виконує роль своєрідного «лобістського парламенту».

Окрім XI Розділу Конституції Французької Республіки 1958 року конституційне підґрунтя для здійснення лобіювання також складають:

1. Декларація прав людини та громадянина 1789 року, відповідно до якої всі громадяни мають право брати участь особисто або через своїх представників у створенні закону, що є виразником загальної волі (стаття 6); Декларація також гарантує вільне вираження думок і поглядів, котрі є одним із найбільш значущих прав людини (стаття 11). Нагадаємо, що згідно з ч. 1 преамбули Конституції Французької Республіки 1958 року, Декларація 1789 року є не лише чинним актом французького законодавства, але й складає систему Конституції – так званого «конституційного блоку» (*bloc de constitutionnalité*) [13].

2. Конституція Французької Республіки 1958 року визначає, що політичні партії та групи сприяють реалізації принципу загального виборчого права. Вони створюються й здійснюють свою діяльність вільно (стаття 4) [12].

Стосовно конституційного контролю за парламентарями під час лобіювання, то у Франції кількість конституційно-правових норм про не-

сумісність парламентського мандата з іншими видами діяльності значно більша ніж у інших країнах. Вони складають декілька статей із Виборчого кодексу та включають заборону на заняття посад на будь-якому рівні в державних підприємствах і установах, за винятком викладацької роботи, а також у комерційних структурах. Контроль за виконанням положень щодо несумісності посад покладений на вищий орган конституційної юстиції – Конституційну Раду.

Процесуально ця процедура здійснюється таким чином. До Конституційної Ради подається запит Бюро палати Парламенту, самим народним обранцем чи Міністром юстиції. Якщо Рада винесе рішення про наявну несумісність парламентського мандата з іншими видами діяльності, то парламентарю надається п'ятнадцять днів для того, щоб зробити вибір – залишитися парламентарем чи подати у відставку.

Специфічною рисою конституційно-правового регулювання лобіювання у Франції до 2009 року було те, що воно *de jure* згідно зі статтями 23 та 79 Регламенту Національних Зборів Французької Республіки заборонялося в Парламенті, коли лобіювання фактично існувало та широко практикувалося через різні легітимні форми взаємодії влади та суспільства. Тому цілком закономірним було внесення до порядку денного Національних Зборів пропозиції про прийняття резолюції щодо внесення змін до Регламенту Національних Зборів Французької Республіки [8, с. 10].

Більше того, у Франції почали з'являтися законодавчі ініціативи щодо збільшення прозорості лобістських відносин за рахунок прийняття спеціального закону про лобіювання. На підтримку цієї ідеї 15 січня 2007 року за ініціативи Комітету Національного Зібрання з економічних питань, навколишнього середовища і регіональних питань відбулися слухання з лобіювання за участю парламентарів, 350 лобістів, представників Французької асоціації лобіювання та консультування з громадських справ і журналістів. Подальшим кроком стали слухання, які були проведені 16 січня 2008 року Комітетом Національного Зібрання з економічних питань, навколишнього середовища та регіональних питань щодо законодавчого врегулювання лобіювання у Франції. У ході їх проведення член цього парламентського комітету Жан-Поль Шарі оприлюднив «Синю книгу з лобіювання у Франції» (*Livre bleu du lobbying en France*) [14, с. 76–83].

Синя книга містила такі рекомендації щодо законодавчого врегулювання лобіювання у Франції:

- започаткувати діалог щодо лобіювання у Франції для належного його сприйняття громадськістю через подолання негативних конотацій, які існують у громадській думці щодо лобіювання;
- розробити визначення поняття «лобіювання» з можливим подальшим його використанням у законодавстві про лобіювання;

- підготувати Єгичний кодекс правил поведінки з низкою правил, що стосуються регулювання лобіювання. Це значно підвищить довіру громадян до інституту лобіювання та сприятиме встановленню легітимних відносин між лобістом і парламентарем;

- створити парламентський реєстр лобістів із запровадженням таких переваг до зареєстрованих осіб: 1) офіційне визнання та підтвердження; 2) право доступу до офіційних документів Парламенту; 3) право присутності та участі в засіданнях та слуханнях; 4) постійне залучення до консультацій при обговоренні проектів нормативно-правових актів;

- організувати консультації з громадськістю насамперед з потенційними лобістами щодо законодавчого регулювання лобіювання;

- опублікувати каталог парламентаріїв за сферами спеціалізації. Головною метою цього є полегшення комунікації між лобістом та парламентарем [14, с. 41-42].

Іншим не менш важливим заходом стало звернення 09 жовтня 2008 року вісімнадцяти професійних спілок та об'єднань до Національних Зборів із пропозицією про нормативне визначення взаємодії обраних представників і лобістів [8, с. 10]. Після доволі складних дебатів щодо законодавчого врегулювання лобіювання Національні Збори під тиском ділової громадськості та інституцій Європейського Союзу 02 липня 2009 року прийняли Рішення про встановлення правил регулювання лобіювання в палаті, що набуло чинності 01 жовтня 2009 року, та Кодекс поведінки представників інтересів (Code de conduite applicable aux représentants d'intérêts). Слідом за Національними Зборами 07 жовтня 2009 року Рішення про встановлення правил регулювання лобіювання, що набуло чинності з 01 січня 2010 року, та Кодекс поведінки представників інтересів у Сенаті (Code de conduite applicable aux groupes d'intérêt au Sénat) прийняв і Сенат [15].

Основний зміст прийнятих рішень палат Парламенту Французької Республіки полягає в реєстрації лобістів шляхом заповнення ними реєстраційної форми, порядок їх доступу до приміщень палат і порядок роботи з офіційними документами. Регламентування поведінки лобістів здійснюється прийнятими палатами Парламенту Франції Кодексами поведінки представників інтересів.

У цих Кодексах визначено, що лобісти: 1) повинні зареєструватися шляхом заповнення реєстраційної форми, унаслідок чого вони отримують право доступу до приміщень Національних Зборів і Сенату; 2) зобов'язані у своїх контактах із парламентарями повідомляти про себе, організацію, в інтересах якої вони працюють та інтереси які вони представляють; 3) не повинні порушувати своїми діями режиму роботи Національних Зборів і Сенату; 4) не мають права використовувати бланки або логотип Національних Зборів і Сенату; 5) повинні утримуватися від будь-яких дій, спрямованих на отримання інформації або Рішень палат

Парламенту шахрайським шляхом; 6) надавати точну та об'єктивну інформацію посадовим особам Національних Зборів і Сенату, яка повинна бути відкритою для всіх посадових осіб без будь-якої дискримінації незалежно від їх політичної належності; 7) не мають права здійснювати в приміщеннях Національних Зборів і Сенату будь-якої рекламної діяльності [15].

Сприяла активному просуванню ідеї законодавчого врегулювання лобіювання у Франції створена в 1991 році Французька асоціація лобіювання та консультування з громадських справ (Association française des conseils en lobbying et affaires publiques – AFCL). Асоціація систематично здійснює моніторинг фактичного стану лобістських відносин у державі. Вона також має власний Кодекс етичної поведінки, якого зобов'язані дотримуватися всі його члени під загрозою виключення з Асоціації. До AFCL входить більшість лобістів та консультантів із громадських справ Франції [8, с. 10].

Отже, після досить складного дискурсу щодо лобіювання, воно отримало законодавче регламентування у Франції. Основними чинниками, що сприяли цьому, є, по-перше, наявність неабиякого попиту серед комерційних установ у можливості представляти та захищати свої інтереси в лобістський спосіб; та, по-друге, реалізація на рівні Європейського Союзу антикорупційної ініціативи прозорості прийняття правових актів.

Попри наявність чисельних заборонних та обмежувальних заходів у законодавстві, рівень корупційної складової впливу на державну політику у Франції, порівняно з іншими країнами-членами Європейського Союзу, є відносно високим. Зокрема, за рейтингом сприйняття корупції згідно з даними міжнародної організації «Transparency International» Франція перебуває на 26-му місці серед 175 країн за 2014 рік. При цьому, багато країн-членів ЄС суттєво випереджають Францію з цього питання. Так, найкращі показники у Данії, яка взагалі займає перше місце за рейтингом сприйняття корупції у світі, Фінляндія – 3 місце, Швеція – 4 місце, Норвегія – 5 місце, Нідерланди – 8 місце, Люксембург – 9 місце, ФРН – 12 місце, Велика Британія – 14 місце, Бельгія – 15 місце, Ірландія – 17 місце, Австрія – 23 місце [11, с. 5].

Висновки. Таким чином, у ФРН та Франції прослідковується суттєва активізація щодо посилення законодавчого регулювання лобіювання. У Німеччині попри наявність спеціального закону про лобіювання, який був прийнятий ще у 1972 році, ведеться дискусія щодо прийняття нового більш детального законодавчого акта. Паралельно з цим у ФРН суттєво переглянуто етичні кодекси членів парламенту, уряду, посадових і службових осіб, а також законодавство про конфлікт інтересів для протидії незаконному лобіюванню. Схожі дії здійснюються й у Франції, де протягом 2009–2010 років проведена справжня лобістська реформа, в основі якої лежать спеціалізовані акти з лобіювання. Сприяло вдосконаленню законодавства про лобіювання у ФРН та Франції проведення у рамках Європейського Союзу політики щодо забезпечення більшої прозорості в процесі прийняття рішень.

Використані джерела:

1. Засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки : затверджено Законом України від 14 жовтня 2014 року № 1699-VII // Офіційний вісник України. – 2014. – № 87. – Ст. 2473.
2. Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland. Textausgabe mit ausführlichen Verweisungen und einem Sachverzeichnis. – München : C.H. Bets'sche Verlagsbuchhandlung, 1999. – 680 p.
3. Gesetz über die Befugnisse des Petitionsausschusses des Deutschen Bundestages (Gesetz nach Artikel 45 c des Grundgesetz) // Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland. Textausgabe mit ausführlichen Verweisungen und einem Sachverzeichnis. – München : C.H. Bets'sche Verlagsbuchhandlung, 1999. – P. 443-444.
4. Белов В. Лоббистская деятельность в ФРГ / В. Белов, К. Вяткин // Бизнес и политика. – 1995. – № 4. – С. 34-39.
5. Transparency International Deutschland e.V. // Rundbrief 31. – 2005. – № 1. – 19 p.
6. Öffentliche Liste über die Registrierung von Verbänden und deren Vertretern // Deutschen Bundestag [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.bundestag.de/lobby>.
7. Lobbying in a democratic society (European Code of conduct on lobbying): Report Committee on Economic Affairs and Development of 5 June 2009 / Council of Europe Parliamentary Assembly. – Strasbourg, 2009. – 16 p.
8. Lobbying: Access and influence in Whitehall. House of Commons, Public Administration Select Committee. First Report of Session 2008-09. – Volume I. – London, 2009. – 80 p.
9. Конституционное (государственное) право зарубежных стран. Особенная часть : [учебник] / Под ред. Б. А. Страшуна. – [3-е изд.]. – М. : Норма, 2008. – 1136 с.
10. Transparency International Corruption Perceptions Index 2013 / Transparency International. – EYGM Limited, 2014. – 12 p.
11. The French Constitution of 1958 and its Amendments // Web-site of the ThisNation [Electronic resource]. – Mode of access : <http://8b.kz/wq1u>.
12. Декларация прав человека и гражданина 1789 года // Французская Республика. Конституция и законодательные акты. – М. : Прогресс, 1989. – С. 26-29.
13. Livre bleu du lobbying en France / Jean-Paul Charie; Assemblée Nationale; Commission des affaires économiques. – Paris, 2008. – 102 a.
14. Réglementer le lobbying: actions du Réseau ETAL // Website Adéquations. [Ressources électroniques]. – Mode d'accès : <http://www.aequations.org/spip.php?rubrique291>.

Нестерович В.Ф. Изменения в конституционно-правовом регулировании лоббирования в Германии и Франции

В статье раскрыто последние изменения, которые происходят в конституционно-правовом регулировании лоббирования в Германии и Франции.

Указывается, что в ФРГ, несмотря на наличие специального закона о лоббировании, который был принят еще в 1972 году, ведется дискуссия о принятии нового более детального законодательного акта. Параллельно с этим в ФРГ существенно пересмотрены этические кодексы членов парламента, правительства, должностных и служебных лиц, а также законодательство о конфликте интересов с целью противодействия незаконному лоббированию. Похожие действия осуществляются и во Франции, где в течение 2009-2010 годов проведена настоящая лоббистская реформа, в основе которой лежат специализированные акты о лоббировании.

Ключевые слова: конституционно-правовое регулирование, лоббирование, Германия, Франция.

Nesterovych V.F. Changes in the constitutional-legal regulation of lobbying in Germany and of France

The article deals with the latest developments taking place in the constitutional-legal regulation of lobbying in Germany and France. It is claimed that in Germany, despite the existence of a special law on lobbying, which was adopted in 1972, there is a discussion for a new more detailed legislation. German law has a number on lobbying these significant defects: 1. Legislation on lobbying Germany is somewhat one-sided, and to some extent discriminate against lobbyists who work under contract. The reason for this is the presence of corporate lobbyist's significantly greater legal opportunities in lobbying in the Bundestag, the Bundesrat, the federal ministries and the departments. 2. Not enough regulated in the law on lobbying is the selection of stakeholders and their representatives who wish to participate in the development of legislative initiatives in the ministries and departments that often gives rise to arbitrariness German authorities in this process. 3. Legislation on lobbying does not ensure adequate transparency of bills under discussion in government, especially the executive. Parallel to this, in Germany substantially revised codes of ethics of members of Parliament, government officials and civil servants, as well as conflict of interest legislation to counter illegal lobbying.

Active steps to improve the constitutional and legal regulation of lobbying carried out in France, where in 2009-2010 conducted a real lobbying reform. At the heart of lobbying reform is the adoption of specialized lobbying acts: The acts on establishing rules regulating lobbying in the houses of the French parliament and codes of behavior of interest. The main content of the decisions of the French Republic Houses of Parliament are: registration of lobbyists by completing their registration form; order lobbyists access to the premises and operations of the Chambers of official documents. Regulation of conduct of lobbyists carried Houses of French parliament adopted a code of conducts representative's interests. Contributed to the improvement of legislation on lobbying in Germany and France active work of the European Union to ensure greater transparency in decision-making.

Key words: constitutional and legal regulation, lobbying, Germany, France.